

לא תוהו בראה לשבת יצרה –

He did not create it for a waste; he formed it to be settled

Overview

The משנה taught regarding an עבד כנעני who is half free and half slave, that he cannot marry neither a שפחה כנענית, nor a בת ישראל, and he cannot remain unmarried, since the world was created for פריה ורביה as it is written¹ לא תוהו בראה לשבת יצרה. Our תוספות discusses why the גמרא cites the פסוק of שבת and not the פסוק of פרו ורבו, which is written in the תורה.²

תוספות responds to an anticipated difficulty:

הא דלא נקט קרא דפרו ורבו -

The reason the ש"ב did not cite the פסוק of פרו ורבו (instead of שבת)³, is -

משום דאי הוה יכול לקיים שבת כל דהו משום מצות פרו ורבו לא הוה כפינן ליה⁴ -

Because for if the עבד would have been able to fulfill somewhat the מצוה of שבת, the חכמים would not have forced the master to free the עבד on account that he should also fulfill the מצוה of פו"ר -

והכא כפינן ליה כדפירשנו⁵ -

But here we do force him to free the עבד, and that is because he cannot even fulfill the מצוה of שבת as we have explained –

תוספות offers an alternate reason why he mentions שבת and not פו"ר:

אי נמי נקט האי קרא משום דמוכחא דמצוה רבה היא⁶ -

Or you may also say; he mentions this פסוק of שבת because it proves that שבת is a great מצוה -

וכן בפרק בתרא דמגילה (דף כז, א) מיייתי לה גבי מוכר ספר תורה ללמוד תורה ולישא אשה⁷ -

And similarly the גמרא cites this פסוק of שבת in the last פרק of מגילה

¹ ישעיה מה, יח.

² בראשית א, כח, (נח) ט, א.

³ See 'Overview'.

⁴ The מצוה of פו"ר (as opposed to שבת) is (more) on the individual, so therefore since the חצי עבד is an אנוס, we cannot force his master to free him; however שבת seems to be more of a global מצוה (including the ב"ד) so they need to see that more children are born, therefore they force the master to free him.

⁵ See previous תוס' ד"ה לישא [TIE footnote # 3].

⁶ The פסוק says that world was not created for תוהו, but rather for שבת, which makes it a great מצוה since it is the purpose of creation. Therefore it is understood why, on account of this מצוה, we (a) force his master to free him, and (b) make his master transgress the איסור of תעבדו בהם, since it is a מצוה רבה. However regarding פו"ר we have no way of knowing that it is a מצוה רבה.

⁷ The sale of the ס"ת will fund him so he will be able to either study תורה or marry.

regarding the discussion whether one may sell a ס"ת in order to study תורה or to marry a wife -

דקאמר שאני תלמוד תורה דאמר מר גדול תלמוד תורה כולי אשה נמי לא תוהו בראה -

Where יוחנן rules in the name of ר"מ that ת"ת is different since the master said that ת"ת is great, etc. for it brings to action, so we may sell a ס"ת to learn תורה and also to marry a woman, for it is written לא תהו בראה. We see that in order to express the greatness of the מצוה of having children, the גמרא chooses the פסוק לא לתוהו בראה as opposed to פו"ר, for לא לתוהו shows that it is a great מצוה (a מצוה רבה).

At final explanation why the גמרא mentions שבת instead of פו"ר:

והרב רבינו יצחק ברבי מרדכי מפרש דנקט לשבת יצרה משום דשייך אף בצד עבדות -

And explains that the גמרא here cites לשבת יצרה, because it is applicable even to the עבדות -

אבל פרו ורבו לא שייך אלא בצד חירות -

However the מצוה of פו"ר is applicable only to the צד חירות, but not to the עבדות, so therefore since the entire עבד is no מצווה on פו"ר we would not force the master; however since the entire עבד is מצווה on שבת (an he cannot do it in his present state), therefore we force the master -

וכן משמע קצת בירושלמי דפרקין (הלכה ה') ודפרק קמא דמועד קטן (הלכה ד') -

And this is also somewhat indicated in the תלמוד ירושלמי of our פרק and in the first פרק of מו"ק -

דאמר תמן תנן⁸ אין נושאין נשים במועד -

Where the ירושלמי states, 'the משנה there taught, one may not marry women on חול המועד -

שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן אומר מפני ביטול פריה ורביה -

- פו"ר the reason for this rule is because it prevents שב"א stated in the name of ר"י פירוש שלא ימתין מלישא עד המועד שהוא זמן שמחה ופנוי מכלום -

This means that one should not wait until חוה"מ to get married because it is a time of rejoicing and one is free from obligations; there is no work to be done, rather he should marry as soon as possible so he can commence with פו"ר -

בעון קומי רבי אסי העבד מהו שישא במועד אמר להון נשמענה מן הדא⁹ -

A query was posed before ר"א; 'can an עבד marry on חוה"מ', he answered them, 'we know it from this ruling -

⁸ מו"ק חב, ב.

⁹ The ירושלמי began by informing us that one should not wait for חוה"מ to get married because of פו"ר. Then it cites the query regarding an עבד; proving that an עבד is different from a 'regular' ישראל (who is commanded on פו"ר), but the עבד is not commanded, hence the query. This proves this which תוספות stated that פו"ר is only חירות, but not עבדות. See 'Thinking it over'.

יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה -

Shall he cease from marrying, but the whole world was created only for פו"ר -

ואמר שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן כל שהוא מצווה על פריה ורביה אסור לו לישא במועד -

And פו"ר is forbidden in the name of ר"י whoever is commanded on שב"א -
to marry on חוה"מ -

פירוש¹⁰ כל שהוא מצווה על פריה ורביה משום לשבת יצרה כגון עבד -

The meaning is, 'whoever is commanded for פו"ר because of יצרה, for instance an עבד (is forbidden to marry on חוה"מ) -

אבל אפרו ורבו ודאי לא מחייב¹¹ ולפי זה בשפחה נמי שייך בה שבת¹² -

However an עבד is certainly not liable for transgressing פו"ר, so according to this, the חיוב of שבת applies to a שפחה as well (even though פו"ר does not apply to her) -

והא דלא כפינן בחציה שפחה וחציה בת חורין אלא היכא דנהגו בה מנהג הפקר -

And so the reason why we do not force the master of a חורין בת חציה and חציה שפחה to free her, unless they are promiscuous with her -

היינו משום כיון דלא מיפקדא אפרו ורבו¹³ שמא גם לאחר שתשתחרר לא תקיים:

That is because, since she is not commanded for פו"ר we are concerned that even after she is freed she will not be מקיים (even) the מצוה of שבת.

Summary

The משנה cites שבת (instead of פו"ר) because, a) שבת is the deciding factor to force the master to free him, b) שבת is a מצוה רבה, and c) there is a חיוב of שבת on the עבד (ושפחה), but no חיוב of פו"ר.

Thinking it over

תוספות proves from the ירושלמי that an עבד is not מצווה on פו"ר, since we query what is the status of an עבד after we already determined that פו"ר precludes one from

¹⁰ The 'פירוש' here is crucial, for the ירושלמי just stated (in the previous line) as a response to the query about the עבד that פו"ר is מצווה on פו"ר, (seemingly) indicating that an עבד is מצווה on פו"ר, contradicting this which תוספות is trying to prove from the ירושלמי (see footnote # 8), therefore the פירוש clarifies it for us that by פו"ר here the ירושלמי means שבת. The proof for this פירוש is the fact that the משנה cited the פסוק of שבת and not of פו"ר.

¹¹ An עבד (and the צד of a עבד) is not commanded on פו"ר, since עבדים כנענים are מחויבים only in those מצוות which woman are obligated and since women are not מצווה on פו"ר, neither are ע"כ.

¹² Now that we saying that an ע"כ even though he is פטור from פו"ר, nevertheless he is חייב בשבת, the same will apply by a מחויבת בשבת פו"ר, she is פטורה from פו"ר, she is שפחה that even though she is כנענית.

¹³ We are assuming here that woman are not מצווה on פו"ר. Therefore the עבד who is מחויב בפו"ר it is assumed that he will observe it, however the שפחה since she is not מחויבת in פו"ר, she may be lax in observing שבת. [See footnote # 4 that שבת is more a global מצוה than a מצוה on the individual, therefore she may not take it that seriously, רצ"ע.]

מחוייב is עבד However this itself may be the query whether an ¹⁴בחוה"מ marrying or not; what is the proof.¹⁵

---

¹⁴ See footnote # 9..

¹⁵ See נחלת משה